

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	11.09.2019
Received / Makale Geliş	06.07.2019	Published / Yayınlanma	13.09.2019

LİSANS DÜZEYİNDE UYGULAMALI KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ MODELİNİN ÇIKTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR DURUM ÇALIŞMASI

A CASE STUDY FOR EVALUATING THE OUTPUTS OF THE APPLIED INCLUSIVE EDUCATION MODEL AT THE UNDERGRADUATE LEVEL

Öğr. Gör. Dr. Kısmet DELİVELİ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Muğla/ TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-3035-7505

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1351>

Reference: Deliveli, K. (2019), Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modelinin Çıktılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Durum Çalışması, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42): 2509-2525.

ÖZET

Kaynaştırma uygulamalarının başarıyla yürütülebilmesi, özel gereksinimli öğrencilere uygun öğrenme ortamı sağlanabilmesi ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması için öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik yeterliklerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu açıdan öncelikle hizmet öncesi dönemde lisans eğitiminde öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli hissetmelerini sağlayacak uygulamalı eğitimin verilmesi önemlidir. Çünkü teorik bilgiler zamanla unutulabilir. Oysa öğretmen adaylarına özel gereksinimli öğrencilerin olduğu sınıflarda uygulama yapma imkânının sağlanması, hem edindikleri bilgilerin kalıcılığının sağlanmasında ve hem de kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapıldığıyla ilgili tecrübeler edinmeleri anlamında yararlı olabilir. Bu çalışmada kaynaştırma eğitimi dersini alan sınıf öğretmenliği ana bilim dalında 4. sınıfta okuyan öğrenciler için 'Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli' geliştirilerek, denenmiştir. Çalışmanın amacı 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında kaynaştırma öğrencilerinin olduğu sınıflarda öğretmenlik uygulamasına gönderilen 'Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği' son sınıf öğrencilerinin edindikleri deneyimleri değerlendirmektir. Araştırmanın alt amaçlarına göre bulgular 'öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sırasında yaptıkları çalışmalar, uygulama sırasında kazandıkları deneyimler ve geliştirdikleri öneriler' olmak üzere üç temada değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kaynaştırma eğitimi, sınıf öğretmeni, aday öğretmeni, durum çalışması.

ABSTRACT

To successfully execute inclusive applications, to provide an appropriate learning environment for students with special needs and to meet their developmental needs, teachers' competence for inclusion needs to be increased. In this respect, it is important to provide practical training in the pre-service period to make teacher candidates feel self-sufficient about inclusive education in undergraduate training. Because theoretical knowledge can be forgotten in the course of time. However, providing teachers candidates with the opportunity to practice in classrooms with special needs students can be useful both in ensuring the permanence of the knowledge they have acquired and also in gaining experience on how to apply inclusive education. In this research, the 'Applied Inclusive Education Model' was developed and tested for the students who are in the 4th grade in the department of classroom teaching who took the inclusive education course. The aim of the study is to evaluate the experiences gained by senior students of 'Muğla University Faculty of Education' who are sent to teaching practice in the classrooms where inclusion students are within the scope of 'Inclusive Education' course. In accordance with the subgoals of the study, the findings were evaluated in three themes: 'the works conducted by the teacher candidates before and during practice, the experiences gained during the practice and the suggestions they developed'.

Key Words: Inclusive training, classroom teacher, teacher candidate, case study.

1. GİRİŞ

Çağdaş eğitim anlayışına göre öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak bir öğrenme çevresi oluşturmaya yönelik tutum ve davranışlara sahip olmaları son derece önemlidir. Bu anlayışta öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması için gelişim alanlarının destekleyecek

programlar hazırlanarak, öğrencilerin gereksinimlerine uygun eğitim-öğretim ortamlarının sunulması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle fiziksel, sosyal ve akademik açıdan farklı özelliklere sahip öğrencilerin bir arada eğitim gördüğü günümüz eğitim kurumlarında, sınıf ortamında yapılabilecek bazı düzenlemelerle her öğrencinin öğrenme gereksinimlerine uygun eğitim olanaklarının sunulması ve bireysel ihtiyaçların karşılanmaya çalışılması gerekli görülmektedir. Bu süreçte öğretmenlerin en temel görevi bu farklılıkları göz önünde bulundurarak, onlara en uygun öğrenme ortamını sağlamaktır (Diken ve Batu, 2010). Bireysel farklılıklar ile ihtiyaçlar ölçüsünde eğitim ortamı sunulmadığında, özellikle sınıfta özel gereksinimli öğrenci bulunan öğretmenler, bu çocukların özelliklerini ve onlara nasıl davranacaklarını bilemediklerinden onlara uygun yaşantı ortamı sağlayamamaktadır. Yaşıtlarına kıyasla yetersiz yaşantı, olumsuz yaşam koşulları neticesinde hazırbulunuşluk düzeyleri farklı olan ya da gelişimsel anlamda özel sorunlar yaşayan bazı çocukların gelişim ve öğrenmeleri risk altında olabilmekte, dolayısıyla bu tür sorunlarla okul hayatına başlayan bazı öğrencilerin akademik başarıları yaşıtlarına göre düşük olabilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2014). Nitekim kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen unsurlar değerlendirildiğinde, özel gereksinimli olsun veya olmasın tüm öğrenciler ile okul yönetimi ve fiziksel ortamın kaynaştırmanın başarısını etkileyen unsurlar olduğu belirtilmekle beraber, bu noktada en kilit ismin öğretmenler olduğu vurgulanmaktadır (Öncül, 2003; Sucuoğlu ve Kargın, 2014).

Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarını yapmaya istekli ve engelli öğrenciyi kabul edici tutumlar içinde olmamasının da kaynaştırma uygulamalarının başarılı yürütülmesinde etkili olduğu kabul edilmekle beraber (Batu, Çolak ve Odluyurt, 2013) yapılan bazı araştırmalar (Güner, 2010; Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu, 2005) öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin olumsuz tutumlar içinde olduklarını göstermektedir. Bunun başlıca nedenlerinden biri öğretmenlerin, engelli çocuklar ve kaynaştırma eğitimi konusunda yeterince bilgiye sahip olmamalarıdır. Dolayısıyla bu çocukları eğitmek için, yeterince bilgi ve beceriye sahip olmadığını düşünen bazı öğretmenler kaynaştırma öğrencilerinin farklı ortamlarda eğitilmesi gerektiğini düşünebilmektedir. Bunun sonucu olarak da, kaynaştırma eğitiminin nasıl olduğunu bilmeyen öğretmenler kaynaştırma eğitiminin gerekli olmadığına inanabilir ya da sınıfı yönetmede de sorunlar yaşayabilir. Nitekim olumsuz öğretmen tutumlarını incelediği araştırmasında Abrams (2005); öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları sırasında gerek sınıfın kontrol edilmesi ve gerekse kaynaştırma öğrencisine fazla zaman ayırmalarının bir sonucu olarak zaman yönetimi konusunda sıkıntı yaşadıklarını, bunun sonucu olarak da bu öğretmenlerin kendilerini stres altında hissettiklerini; sınıfa etkili öğrenme ortamı sunamadıklarını, bunun sonucu olarak da öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına sıcak bakmayıp, olumsuz tutumlar geliştirdiklerini tespit etmiştir. Bu nedenle öğretmenlere kaynaştırma uygulamaları konusunda, hem sınıfını ve hem de kendisini yeterince hazırlayabilmesi için eğitim verilmesi yararlı olabilir. Çünkü sınıf öğretmeni daha önce hiç bilmediği, duymadığı özelliklere sahip bir öğrenci sınıfa katıldığında, sınıf ortamında çocuğun gelişim özelliklerine özgü uyarlamalar yapamadığından sorunlar baş gösterebilmektedir (Batu vd., 2013).

Bu olumsuzluklara karşılık, özel gereksinimli öğrenciler genel eğitim sınıfında akranlarıyla birlikte eğitim gördüklerinde; hem bireysel ve akademik yönden kendilerini geliştirme olanağı bulurken, sosyal açıdan da okul ortamında akranlarıyla birlikte kaynaşıp sosyalleşebilmektedir. Dolayısıyla içinde buldukları topluma uyum sağlayabilmelerinin önü açılabilir. Özel gereksinimli olmayan öğrenciler ise; bireysel farklılıkları anlama, farklılıklara karşı saygı duyma, farklı özellikteki bireylerle arkadaşlık kurarak, onları anlama gibi davranışları geliştirebileceklerdir. Ayrıca okul ortamında edindikleri bu olumlu tutum ve davranışlar sayesinde toplum hayatında da bireysel farklılıklara saygı duyan, empati seviyesi yüksek ve olumlu iletişim kurma becerileri gelişmiş bireyler çoğalabilecektir (Daniels, 1998; Sucuoğlu ve Kargın, 2014; Logan, Bakeman ve Keefe, 1997).

Kaynaştırma öğrencisi ile kaynaştırma eğitimi konusunda ve sınıf yönetimi konularında bilgili olmak öğretmenin tutumlarını olumlu yönde değiştirebilir. Bu açıdan öğretmenlere özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri ve bu çocukların gelişim özelliklerine uygun uyarlamaları nasıl yapabilecekleri ve öğrencileri kaynaştırıp olumsuz öğrenci tutumları da varsa, nasıl değiştirebilecekleri konusunda eğitim verilmesi yanında, sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi ve kontrolünü sağlayabilme becerilerinin yükseltilmesi de yararlı olabilir. Çünkü öğrencilerin akademik başarı ve öğrenci davranışları öğretmen-öğrenci ilişkisinin kalitesini belirleyen öğretmenin olumlu iletişim becerilerinden etkilenebilmektedir. Dolayısıyla nitelikli eğitim-öğretim ortamları oluşturabilmek için, öğretmenlerin sınıf yönetimi

becerilerinin de geliştirilmesi öncelikli olarak düşünülmelidir (Ada, 2000; Demirel, 2005; Jones ve Jones, 2001; Seaman, 2000).

Araştırmalar; öğretmenlerin sınıf yönetimine yönelik bilgi ve beceri düzeylerinin sadece öğrencilerin başarı düzeyleri üzerinde değil, her bir öğrencinin ilgilerinin geliştirilmesinde, kendilerini yeterli ve bağımsız hissetmelerinde de etkili olabildiğini göstermektedir (Kunter, Baumert ve Köller, 2007). Ayrıca kaynaştırma uygulamalarında öğretmenin sınıfın sosyal iklimini olumluya çeviren tutum ve davranışlar içinde olmasının ve etkili sınıf yönetimi strateji ve yöntemlerini kullanmasının genel eğitim sınıflarına devam eden özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasında olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Güner, 2010; Sucuoğlu ve Kargin, 2014). O halde öğretmenlerin öğretimin niteliğini artırabilmek için sınıf yönetimi konusunda mesleki yeterliliklerinin artırılmasının yanında, öğrenciye öğretim hizmeti sunarken istekli ve olumlu tutum içinde olmasının önemli olduğu söylenebilir (Şentürk, 2010). Bu becerileri gelişmiş öğretmenler, sınıfta özel gereksinimli çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılarken, etkili iletişim tekniklerini kullanarak, öğrencilerin birbirleriyle sağlıklı etkileşim kurabilmelerine imkan tanıyabildiklerinden, gösterdikleri çabalar ölçüsünde özel gereksinimli çocukların, sınıfa, okul hayatına ve hatta toplumda sosyal kabul görmelerine neden olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin öncelikle kaynaştırma uygulamalarının nasıl olması gerektiğiyle ilgili bilgi ve becerilerini artırılması gerekir. Nitekim yapılan araştırmalar öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik bakış açılarının kendi eğitim düzeylerinden, özel eğitime ilişkin eğitimlerinden ve aldıkları destekleyici eğitim hizmetinin yeterliliğinden olumlu etkilendiğini göstermektedir (Batu, vd. 2013). Bu nedenle, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik yeterliliklerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu açıdan öncelikle hizmet öncesi dönemde, lisans eğitiminde öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli hissetmelerini sağlayacak uygulamalı eğitimin verilmesi yararlı olabilir. Çünkü teorik bilgiler zamanla unutulabilir. Oysa öğretmen adaylarına özel gereksinimli öğrencilerin olduğu sınıflarda uygulama yapma imkanının sağlanması, hem edindikleri bilgilerin kalıcılığının sağlanması ve hem de kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapıldığıyla ilgili tecrübeler edinmeleri anlamında olumlu kazanımlar sağlayabilir. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada lisans düzeyinde sınıf öğretmeni adaylarına son sınıfta verilen kaynaştırma eğitimi dersinde ‘Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli’ geliştirilerek/denenmiş ve uygulanan modelin çıktıları değerlendirilmek istenmiştir. Araştırma sonuçlarının kaynaştırma uygulamalarının niteliğinin geliştirilmesi anlamında uygulayıcı ve araştırmacılara yol gösterici olacağı umulmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı ‘Kaynaştırma Eğitimi’ dersi kapsamında kaynaştırma öğrencilerinin olduğu sınıflarda öğretmenlik uygulamasına gönderilen ‘Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği’ son sınıf öğrencilerinin edindikleri deneyimleri değerlendirmektir. Bu amaca bağlı olarak ‘Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli’ geliştirilerek/denenmiş ve uygulanan modelin çıktıları değerlendirilmek istenmiştir. Araştırma alt amaçlarına bağlı olarak aşağıda üç soruya yanıt aranmıştır. Öğretmen adayları;

1. Uygulama öncesi ne tür hazırlıklar yapmıştır?
2. Uygulama sırasında ne tür deneyimler elde etmiştir?
3. Edindikleri deneyimlerine bağlı olarak neler önermişlerdir?

3. YÖNTEM

‘Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli’ denendiği ve uygulama ile öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve tecrübe anlamında elde ettikleri kazanımların tartışıldığı araştırmada nitel araştırma yaklaşımından yararlanılmıştır. Araştırmada bir olguyu bulunduğu doğal gerçek yaşam çerçevesi içinde belirleyen, araştırmacıya oldukça kapsamlı veriler sağlayan, araştırılan konuyu kendi yaşam çerçevesi içinde, sistemli, çok yönlü ve derinlemesine inceleyen, katılımcıların görüşleriyle ilgili doğrudan ve ayrıntılı bilgiler sunulmasına imkan veren durum çalışması deseni kullanılmıştır (Gay, Mills ve Airasian, 2006; McMillan, 2000; Patton, 2014; Punch, 2014). Bu açıdan öğretmen adaylarının yaptıkları uygulama çalışmalarının detayı sunulurken, ‘öğretmen yapımı materyal örnekleri’ gibi detay örnekler sunulmuş; katılımcıların duygu ve düşünceleri temalar halinde analiz edilirken, her bir temada katılımcı ifadelerinden alınan alıntılara da yer verilmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 4. sınıfa devam eden 'Kaynaştırma Dersi Öğretmenlik Uygulaması' çalışmasına katılan 26 öğretmen adayı oluşturmuştur. Aşağıda Tablo 2'de 'Kaynaştırma Dersi Öğretmenlik Uygulaması' çalışmasına katılan öğretmen adayları ve yürüttükleri faaliyetlerle ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmen Adaylarının Yürüttükleri Faaliyetler

Öğretmen Adayı Kodu-Cinsiyeti	Uygulama Okulu	Uygulama Sınıfı	Kaynaştırma Öğrenci Kodu	Öğrencilerin Engel Türü	Dersin Adı	Süre
ÖA1-K	S Okulu	1.sınıf	B ve E	Öğrenme Güçlüğü	Hayat Bilgisi	2
ÖA2-E	S Okulu	1.sınıf	O	İşitme Engelli	Türkçe	2
ÖA3-K	S Okulu	2.sınıf	M	Otistik Spektrum Bozukluğu Zihinsel Engelli	Hayat Bilgisi	2
ÖA4-K	S Okulu	2.sınıf	M	Otistik Spektrum Bozukluğu Zihinsel Engelli	Türkçe	2
ÖA5-K	T Okulu	1.sınıf	C	Öğrenme Güçlü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	2
ÖA6-E	Ş.İ Okulu	2. Sınıf	E	Hafif Düzeyde İşitme Engelli	Matematik	2
ÖA7-K	Ş.İ Okulu	2. Sınıf	E	Hafif Düzeyde İşitme Engelli	Matematik	2
ÖA8-K	T Okulu	1.sınıf	C	Öğrenme Güçlü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	2
ÖA9-K	T okulu	1.sınıf	C	Öğrenme Güçlü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	2
ÖA10-K	T Okulu	3. sınıf	L	Dil ve Konuşma Bozukluğu	Türkçe	2
ÖA11-K	S Okulu	2. sınıf	F	Zihinsel Engelli-Dil ve Konuşma Güçlü	Türkçe	2
ÖA12-E	S Okulu	1.sınıf	G	Zihinsel Engelli-Dil ve Konuşma Güçlü	Türkçe	2
ÖA13-K	T Okulu	1.sınıf	C	Öğrenme Güçlüğü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	2
ÖA14-K	S Okulu	1.sınıf	B ve E	Öğrenme Güçlüğü	Hayat Bilgisi	2
ÖA15-K	V Okulu	4. Sınıf	M	Dil ve İletişim Bozukluğu	Fen ve Teknoloji	2
ÖA16-K	V Okulu	4. Sınıf	M	Dil ve İletişim Bozukluğu	Fen ve Teknoloji	2
ÖA17-K	V Okulu	4. Sınıf	Ü	Dil ve İletişim Bozukluğu	Fen ve Teknoloji	2
ÖA18-K	V Okulu	4. Sınıf	Ü	Dil ve İletişim Bozukluğu	Fen ve Teknoloji	2
ÖA19-K	S Okulu	1.sınıf	B ve E	Öğrenme Güçlüğü	Hayat Bilgisi	2
ÖA20-K	S Okulu	1.sınıf	B ve E	Öğrenme Güçlüğü	Hayat Bilgisi	2
ÖA21-E	T Okulu	1. Sınıf	C	Öğrenme Güçlü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	
ÖA22-E	Ş.İ. Okulu	2.sınıf	E	İşitme Engelli	Matematik	2
ÖA23-E	M Okulu	2.sınıf	G	Otistik Spektrum Bozukluğu Zihinsel Engelli	Hayat Bilgisi	2
ÖA24-E	T Okulu	1. Sınıf	C	Öğrenme Güçlü Dikkat Eksikliği Konuşma Güçlüğü	Matematik	2
ÖA-25-K	S Okulu	1. Sınıf	S	Zihinsel Engelli	Matematik	2
ÖA-26-K	S Okulu	1. Sınıf	B ve E	Öğrenme Güçlüğü	Matematik	2

Aday öğretmenlerin uygulama yapabilmeleri için, uygulamanın yapılacağı sınıflar için okul idaresinden izinler alınırken, uygulama yapılmasını kabul eden sınıf öğretmenleriyle de işbirliği geliştirilmeye çalışılmıştır. Gerek idarecilere ve gerekse sınıflarında uygulama yapılmasını kabul eden sınıf öğretmenlerine ‘okul adı ve özellikle öğrenci özellikleriyle’ ilgili bilgilerin gizli kalacağı sözü verildiğinden, bu çalışmada ‘Okul adı: S, K, T, Ş.İ, V Okulu’, ‘Kaynaştırma öğrencisi adı: B, E’ örneğinde olduğu gibi harf ile gösterilmiştir. Kaynaştırma uygulaması etkinliğine katılan öğretmen adayları belirtilirken ise ‘ÖA1-K’ örneğinde olduğu gibi, katılımcı adı rakamla ve aday öğretmenin cinsiyeti sırasıyla K (kadın), E (erkek) harfleriyle simgelenerek gösterilmiştir. Tablo 2’de de görülebileceği gibi 26 öğretmen adayı ‘S, Ş.İ, T, V Okullarında’ özel gereksinimli öğrencilerin olduğu sınıflarda ‘Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik, Fen ve Teknoloji’ ders etkinlikleri hazırlayıp, uygulamıştır.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada kaynaştırma eğitimi dersini alan sınıf öğretmenliği ana bilim dalında 4. sınıfta okuyan öğrenciler için ‘Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli’ geliştirilerek, denenmiştir. Modelde kaynaştırma eğitimi dersi teorik ve uygulamalı olacak şekilde planlanıp/uygulanmıştır. Dersin teorik kısmında görevli öğrenciler ‘kaynaştırma/bütünleştirmenin önemi ve tarihçesi, özel gereksinimli çocukların özellikleri, bireyselleştirilmiş eğitim programları, öğretimin uyarlanması, sınıfta davranış kontrolü, sosyal kabulün artırılması konularında’ araştırmalar yaparak, sunumlar hazırlamışlardır. Sunumlar sırasında engelli öğrencilerin gelişimsel özellikleri ve gereksinimleri konularında tüm öğretmen adaylarının duyarlılık kazanmalarını sağlayacak ‘kısa film ve slaytlar’ kullanmışlardır.

Dersin uygulama kısmı planlanırken öncelikle ders öğretim elemanı; öğretmen adaylarına farklı engel gruplarıyla ilgili farklı derslerin planlarının nasıl hazırlandığı ve uygulanırken nelere dikkat edilmesi gerektiği ile ilgili örnekler sunmuştur. Etkinlik sunumunun ardından dersin uygulama kısmında görev almak isteyen 26 öğretmen adayı belirlenmiştir. Bu program ile öğretmen adaylarının ‘gözlem, görüşme’ tekniğine dayalı olarak elde ettikleri verilere dayalı olarak özel gereksinimli öğrenciler için etkinlik planlarını hazırlayıp uygulamaları ve sürecin sonunda da deneyimlerini sınıf arkadaşlarıyla paylaşmaları hedeflenmiştir. Uygulamalar tamamlandığında öğretmen adaylarıyla birlikte uygulamanın etkililiği ve amaçlara ne düzeyde ulaşıldığı tartışılırken, öğretmen adaylarının görüş ve izlenimlerini tam olarak ifade edebilmelerini sağlamak için ise 6 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formunda bulunan soruları cevaplandırmaları istenmiştir. Görüşmeler sırasında ‘Ne tür deneyimler elde ettiğinizi biraz daha açıklayabilir misiniz? Çalışmayla ilgili hislerinizi de anlatabilir misiniz?’ şeklinde sonda soruları da sorularak çalışma sırasında neleri deneyimlediklerini tam olarak anlatmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve sırasında yaptıkları çalışmaların detayı sunulduktan sonra, öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak elde edilen veriler çözümlenirken, içerik analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı verileri açıklayabilecek kavramlar ile birbiriyle ilişkili temalara ulaşmak olduğundan (Braun ve Clarke, 2006; Lichtman, 2010; Punch, 2014) bu araştırmada birbiriyle ilgisi olan açıklamalar temalar halinde bir araya getirilmiştir.

2.3. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaların geçerlik ve güvenirlilik ölçütlerini sağlamak amacıyla ‘tutarlık, inandırıcılık, aktarılabirlik ve teyit edilebilirlik ölçütlerinin göz önünde bulundurulması gerekir (Hruschka, Schwartz, John, Picone-Decaro, Jenkins ve Carey, 2004; Wiersma ve Jurs, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın geçerlik ve güvenirlilik ölçütlerini sağlayabilmek için gerek verilerin kodlanması ve gerekse verilerin analiz süreciyle ilgili kavramsal kategorilere nasıl ulaşıldığı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Katılımcı görüşlerinin doğru aktarılabilmesi için katılımcı görüşleri tekrar tekrar gözden geçirilerek temalar ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Ayrıca katılımcı görüşlerinden alıntılar sunularak ‘inandırıcılık ölçütü’; veriler betimlenirken sürekli karşılaştırmalar yapılarak ‘tutarlık ölçütü’ ve katılımcıların gerek sözlü ve gerekse yazılı olarak ifadeleri ile yaptıkları ‘gözlem ve görüşme’ sonuçları karşılaştırılarak ‘teyit edilebilirlik ölçütü’ sağlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmada bulgular ‘öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sırasında yaptıkları çalışmalar, uygulama sırasında kazandıkları deneyimler ve geliştirdikleri öneriler’ olmak üzere üç temada değerlendirilmiştir (Şekil.1).

Şekil.1. Lisans Düzeyinde Gerçekleştirilen Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modelinin Değerlendirilmesi

2.4. Uygulama Öncesi ve Uygulama Sırasında Yapılan Çalışmalar

Lisans Düzeyinde Gerçekleştirilen Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli'nde öğretmen adaylarına kaynaştırma eğitimi dersinde mesleki yeterlilik düzeylerini geliştireceği varsayılan teorik ve uygulamalı eğitimler verilmesi hedeflenmiştir. Dersin teorik kısmında 'kaynaştırmanın önemi, özel gereksinimli çocukların özellikleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programları, öğretimin uyarlanması, sınıfta davranış kontrolü, sosyal kabulün artırılması konularında' öğretmen adayları sunumlar gerçekleştirmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri konusunda yapılan bilgilendirmeler sırasında öğretmen adaylarının empatik bakış açısı kazanabilmelerini sağlamak için kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerinin vurgulandığı öğretmen adaylarının da duyarlılıklarını geliştireceği düşünülen 'kısa filmler ve slaytlar' izletilmiştir.

Dersin uygulama saatlerinde özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini göz önünde bulundurarak ne tür ders planları hazırlayacakları konusunda, öğretmen adaylarına örnek planlar sunulurken, uygulama sırasında nelere dikkat etmeleri konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır. Aşağıda öğretim elamanı tarafından sunulan bir ders planı örneği sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe Dil Etkinliği Plan Örneği

<p>Sınıf Düzeyi: 2. Sınıf</p> <p>Engel Türü: Zihinsel Engelli (Öğrencinin dil ve konuşma güçlüğü var. Kelimeleri söylerken sesleri ve heceleri karıştırıyor. Kelimeyi bir bütün olarak okuma güçlüğü yaşıyor.)</p> <p>Örnek Etkinlik: Masal Okuma</p> <p>Araç-Gereçler: okuma kartları, ayna</p> <p>Okuma kartları için: Mukavva, pastel boya, şeffaf kap, resimlerin fotokopileri, cetvel, yapıştırıcı, bant ile hikâye (okuma) kartları</p> <p>Okuma kartlarının hazırlanışı: Fotokopisi çekilen resimler uygun renklerde boyanır. 12x24 cm uzunluğunda kesilen mukavvalar üzerine yapıştırılır. (Bu çalışma için tepegöz ve renkli boyanmış asetatlar ya da powerpoint programıyla hazırlanmış hareketli resimli ve sesli-müzikli slaytlar kullanılabilir.)</p> <p>Süreç: Okunacak masala uygun bir şarkı ile giriş yapılır (bu etkinlik için, Tavşan şarkısı), Kartlardan biri seçilerek, okunur. Okuma çalışmaları sırasında çocuğun teleffuzda güçlük çektiği kelimeler tespit edilir. Güçlük çekilen kelimenin ağız içinde oluşumuna dikkat çekilir. Kelimenin, hece ve ses oluşumlarına da vurgu yapılarak ayna karşısında vurgu ve tonlama çalışmaları tekrar edilir.</p> <p>Değerlendirme: Öğrencinin söylerken güçlük çektiği kelimeler için ne kadar tekrar çalışması yapılacağına karar verilir.</p>
--

Ders planlarının nasıl yapıldığıyla ilgili uygulama eğitiminin ardından, uygulamaya katılacak öğretmen adayları belirlenmiştir. Uygulama okullarında gönüllü olarak gitmeyi kabul eden 26 öğretmen adayı ilk olarak 'gözlem, görüşme' tekniğine başvurarak uygulama yapacakları sınıflardaki özel öğrencinin özellikleriyle ilgili bilgiler edinmişlerdir. Gözlem ve görüşmeler öğretim elemanının rehberliğinde gerçekleştirilmiştir. Elde ettikleri verilere dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin de görüşlerini alarak planlar hazırlayan öğretmen adaylarına, ders öğretim elemanı planın aşamaları konusunda dönütler vermiştir. Hazırlık çalışmalarının tamamlanmasının ardından, öğretmen adayları okul idaresi ve sınıf öğretmenlerinin uygun gördüğü saatlerde etkinlik planlarını uygulamışlardır. Uygulamalar sırasında öğretmen adayları;

Türkçe ders etkinliklerinde, öğrencilerin, alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirecek 'hece-ses-kelime-cümle okuma ve yazma, kelime tamamlama ve okuma ve yazma, cümle-paragraf-metin okuma,

öykü-masal okuma, okuduğu metindeki soruları cevaplandırma' çalışmaları gerçekleştirmiştir. Etkinlikler sırasında 'resim, slayt, film, kavram kart gibi' materyaller kullanırken, müzik ve eğlenceli oyunlardan yararlanmışır. Aşağıda öğretmen adaylarının Türkçe dersinde kullandıkları materyallerden örnekleri öğretmen adaylarının ne tür çalışmalar yaptığı konusunda fikir verebilir. Öğretmen adaylarının gözlem ve görüşmeleri nasıl geliştirdikleri ve planın aşamalarını nasıl tasarladıklarına örnek gösterebilmek için, aşağıda Tablo 3'de 'ÖA2-E' kodlu öğretmen adayının, S Okulu 1.sınıf düzeyinde işitme engelli öğrencinin olduğu bir sınıfta uyguladığı etkinlik örneği sunulmuştur.

Resim 1. Öğretmen Materyalleri

Tablo 3. Aday Öğretmen Gözlem ve Görüşme Raporu ve Uyguladığı Türkçe Dil Etkinliği Örneği

Öğretmen Adayı Gözlem ve Görüşme Raporu:

Öğrenciler sınıfta sıralı bir şekilde oturuyorlar. İşitme engelli öğrenci ise en ön sırada oturuyor. Normalde cihaz kullanarak işitme sorunu ortadan kalkabilir. Ama şuna kadar birkaç kez takıp ve sonradan takmaktan vazgeçmiş. Ders başladığı zaman öğrenci 'O', öğretmene dikkatini çok veriyor. Bazen sağ kulağını öğretmene dönüyor ve duymuyor. Bazen de çok dikkatini çektiği zamanlar sol kulağını öğretmene dönüyor. Öğretmen bireysel soru sorduğu zamanlarda çoğunlukla ya kendisi tekrarlayıp onay bekliyor ya da öğretmenin tekrarlamasını istiyor. Bazen öğretmen söz hakkı verdiği zaman istem dışı bağırarak konuşuyor, ses düzeyini ayarlayamıyor. Sınıfta gürültü olduğu zamanlarda ise öğretmenin yönergelerini hiç duymuyor ve bu yüzden arkadaşlarına kızabiliyor. Teneffüslerde gözlem yaptığımız sıralarda başka bir öğretmen kendi öğrencisi Ozan isimli bir başka öğrenciye seslendiği halde işitme engelli öğrenci, adı Ozan olmadığı halde, hemen öğretmenin yanına gitti. Adı O ile başlıyor. İlk baktığımızda anlayamadık. Sonra öğretmenin yanına gidip O'un ona ne sorduğunu sorduk. Öğretmen de kendi öğrencisi Ozan'a seslendiğini, ancak işitme engelli öğrencinin yanına geldiğini söyledi. Her iki isim de 'o' sesiyle başladığından öğrenci adını tam olarak duyamamış ve öğretmenin kendisine seslendiğini zannedip öğretmenin yanına gitmiş. Her ne kadar tek kulağında sorun olsa da bu sorun öğrencinin işitme duyusunu önemli ölçüde etkiliyor.

Öğretmen Adayı Görüşme Raporu: İşitme engelli öğrencinin sınıf öğretmeniyle yapılan görüşmelerde aşağıda yer alan sorular sorularak öğrenci hakkında bilgiler edinilmiştir:

1. İşitme engelli öğrenci ile ilgili biraz bilgi verebilir misiniz?

Öğrencimle 7 aydır beraber çalışıyoruz. 'O' ilk geldiği zamanlar oldukça sessiz bir halde sınıfta oturuyordu. Teneffüslerde yalnız başına geziyordu. Ailesiyle kayıt esnasında tanışmış ve yapılacaklar hakkında bir konuşma gerçekleştirmiştik. Kendi ev ortamında sıkıntı çekmediğini dile getirmişlerdi. Bu yüzden okulun ilk günlerinde ebeveynlerinin okula sık sık gelmesini istedim. 'O' da bu süre zarfı içinde sınıf arkadaşlarıyla samimi bir arkadaşlık kurdu. Bu sürede benim üzerime düşen görev O'nun kendini yabancı bir ortamda hissetmemesini sağlamaktı. Ben de bunu öğrencilerle konuşarak halletmeye çalıştım. Şimdi 'O'sınıfta bu sıkıntısından dolayı mağdur olmuyor. Hiçbir şekilde diğer arkadaşlarından ayrı hissetmiyor.

2. İşitme engelli öğrencinin olduğunu fark ettiğinizde kaygılandınız mı?

8 yıllık öğretmenlik hayatımda daha önce daha ağır durumlarda engeli olan öğrencilerim oldu. Ama işitme engeli olarak ilk öğrencim 'O'. Daha önce böyle bir öğrenciyle çalışmadığım için ne yapacağımı bilmiyordum. Ama işitme engeli ve yapılacak etkinlikler hakkında internet üzerinden biraz araştırma yaptım. Rehabilitasyon merkezlerine giderek oradaki görevlilerden yardım aldım. Ama O'nun işitme engeli çok ileri olmadığı için kolayca başa çıkabileceğimi anladım.

3. İşitme engelli öğrencinin burada aldığı eğitim yeterli oluyor mu yoksa desteklenmesi gerekli mi?

Aslında burada aldığı eğitim bence yeterli oluyor. Sadece diğer öğrencilere göre biraz daha bireysel eğitimle üzerine düşmek gerekiyor. Çünkü ders anlatımı sırasında yanlış anladığı veya duymadığı bazı yerler olabiliyor. Bunların giderilmesi için ders sonunda 4-5 dk ve ya gün sonunda 30 dk ayırarak bu sorunu giderebiliyorum. Ama tabii O'nun daha sağlıklı bir yaşam için kulağının cihazla ve ya tıbbi müdahale ile daha iyi duyabilir vaziyete getirilmesi gerekiyor.

4. Aileye düşen görev ve sorumluluklar nelerdir?

Dediğim gibi ilk iş olarak çocuğun daha iyi duymasını sağlamak için tıbbi müdahaleye başvurulmalı. Bunun için ellerinden geleni yapmaları gerekiyor. Bunun dışında evde O'nun sıkıntı çektiği alanlarda yardımcı olmalılar. Her ebeveyn gibi derslerinde anlamadığı yerlere yardımcı olmalılar. O'nun kendileriyle konuştuğu zaman ses tonunu ayarlamasına yardımcı olabilirler.

5. İşitme engelli öğrencinin için öğrenmesini kolaylaştırmak için ne tür etkinlikler düzenlediniz?

Masada çocukla karşılıklı oturma, yüksek sesle harf öğretimi, Ling Kartları ile etkinlikler yapıp uyguladım. O'nun işitme kaybı ağır olmadığından genellikle karşılıklı oturup bireysel öğretim tekniğine başvuruyorum. Bu onun için çok etkili oluyor. Genellikle çok zorlanmadığı için, tüm sınıf etkinliklerine katılımı sağlıyorum. Bu yüzden O'yu en ön sırada oturtuyorum. Buradan hem hareketlerimi daha rahat takip edip hem beni daha iyi duyabiliyor.

6. İşitme engelli öğrencinin olduğu sınıflarda öğretmenler neler yapmalı ve nelere dikkat etmelidir?

Her özel birey işitme engeli olan bireylerin de derste aktif tutulması çok önemlidir. Bireyler etkinliklerde desteklenmelidir. Sık sık geri dönüt alınmalıdır. Anlamadığı yerler atlanılmamalıdır. Hemen müdahale edilip eksik yer tamamlanmalı, yanlış anlaşılan yer düzeltilmelidir. En önemli şey de öğrencinin dışlanmamasıdır. Kendini diğer öğrenciler arasında farklı hissetmemeli, onlardan ayrılmamalıdır. Öğrenci genel olarak kendini güvende hissetmelidir.

Türkçe Dersi

Okul Adı: K Okulu

Sınıf Düzeyi: 1. Sınıf

Öğrencinin Engeli: İşitme Engelli (Sağ kulakta orta derecede duyu kaybı.) Sol kulak normal duyuyor. Sağ kulakta duymakta zorlanıyor.

Araç-Gereçler: Renkli olarak çıktısı alınan kuzu, ayı, inek, köpek, kedi gibi hayvan resimleriyle hazırlanan kavram kartları, ses taklitleri, benziyor-benzemiyor kavramları, 'Ss, Kk, Tt, Gğ,' sesleri.

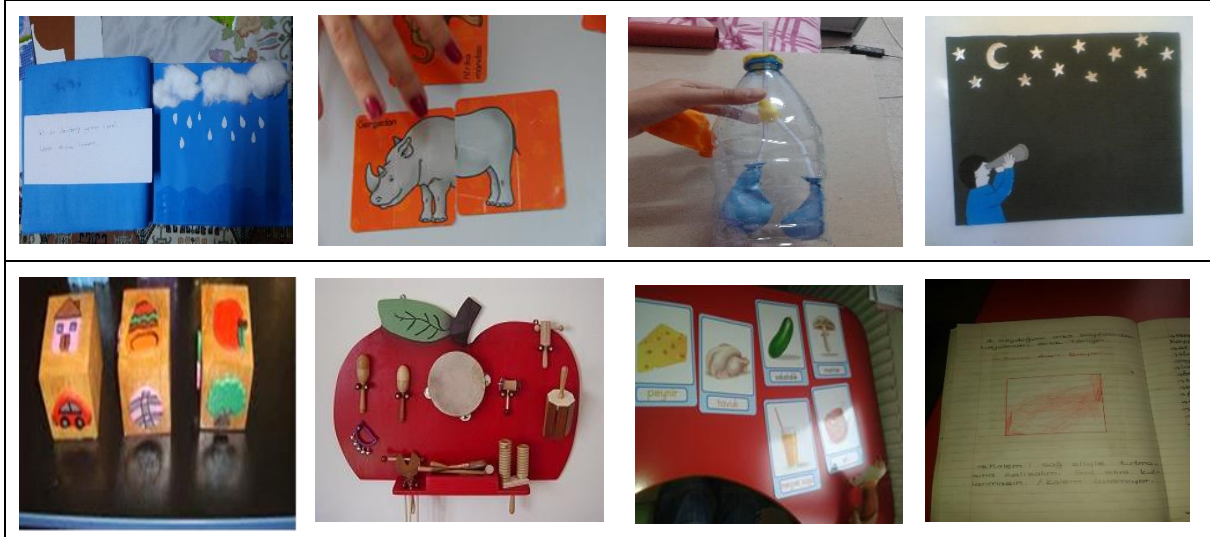
Kavram kartlarının hazırlanışı: Öğrencinin duyduğu zaman ayırt etmekte zorlandığı kelimeler ve sesler konusunda bir ön çalışma yaptık. Seslerin ağızdan nasıl çıkartılacağını öğretmek amacıyla kavram kartları hazırladık. Öğrencinin seslerin çıkış yerlerini karıştırmasını önleyebilmek için, 'arı-ayı, sinek-inek' gibi birbirine yakın seslerle seslendirilen hayvanlar resimlerini yan yana koyduk.

Süreç: Sınıf girip çocuklara eğlenceli bir oyun oynayacağımızı söyledik. Hazırladığımız kavram kartlarını tahtaya astık. Hayvan isimlerini tek tek söylerken, tahtaya asılan resimlerden hayvanı bulmalarını istedik. Bu süreçte ses taklitleri de yaptırarak. Yönergeyi duyabilmesi ve yapılan etkinlikleri rahatlıkla izleyebilmesi için, O'nun yanına sık sık gelip sınıfa onunla göz teması kurarak açıklamalarımızı yapmaya özen gösterdik. İlk olarak 'Sinek' kelimesini söylediğimizde, öğrenciler sessizce parmak kaldırdı. Ama 'O'sanki anlamamış gibiydi. Onu fark edip tekrar yüksek sesle tekrardık. 'O' yine parmak kaldırmadı. Yanına gidip 's' sesini bastırarak söyledim. Bunun ağızdan çıkış şeklini ona iyice hissettirdim. Hemen parmak kaldırıp gidip tahtada eliyle gösterdi. 2. olarak 'arı' kelimesini söyledik. Görselde 'Arı ve Ayı' resimleri vardı. 'O' yine tereddütte kalıp parmak kaldırmadı. Ardından tekrar 'r' sesini bastırarak söyledim. 'O' hemen parmak kaldırdı. 3. olarak 'kaplumbağa' kelimesini söyledik. Görselde 'kurbağa ve kaplumbağa' vardı. 'O' burada ilk söylememizde hemen parmak kaldırdı. Söz hakkı verdik. Tahtaya gelip kaplumbağayı gösterip adını seslendirdi. Sunumumuz sırasında seslerin ağız içinde oluşumlarını O'ya her defasında göstererek, yeni kelimeleri daha kolay fark etmesini sağlamaya çalıştık.

Değerlendirme: Sunumda gösterdiğimiz hayvanların isimlerini farklı bir kağıda tablo halinde hazırlamıştık. Öğrencinin anlayamadığı ve ya anlamakta zorlandığı kelimelere (+), (-) koyduk. 'O' sunumun sonuna doğru çoğu kelimeleri ağızdan tekrarlayarak çok rahat bulabiliyordu. O'ya sesi duyma ve dudak okuma yöntemini kullandığımız için, etkinlik sonunda biraz ilerlemeler olduğunu gözlemledik. Bu uygulama onun kelimeleri daha kolay anlamasına yardımcı oldu. Ders sonunda ise yine sunumun başına dönüp parmak kaldırmadan gösterdiğimiz hayvanların isimlerini yüksek sesle tekrar etmelerini istedik. Bu yolla öğrencinin her birbirine yakın seslerden oluşan kelimeleri daha kolay fark etmelerini sağladık. Uygulama sonunda, yaptığımız bu etkinliğin sadece 'O' için değil, sesleri ayırt etmede sorunları olan öğrenciler açısından da yararlı olduğunu ve öğrencilerin etkinlik sırasında keyif aldıklarını gözlemledik.

Hayat Bilgisi ve Fen Teknoloji ders etkinliklerinde ise öğretmen adayları atık malzemeler, oyuncak ve kavram geliştirici kartlardan yararlanmıştır. Öğrencinin gelişim özelliklerini bulundurarak 'taşlılar, gece-gündüz ve mevsimlerin oluşumu, sağlıklı besinler, fen ve doğa olayları' gibi etkinlik planı hazırlayan öğrenciler 'müzik-oyun-drama' etkinlikleriyle dersi eğlenceli hale getirmeye çalışmışlardır. Aşağıda öğretmen adaylarının etkinlikler sırasında kullandıkları araçlardan örnekler gösterilmiştir. Ayrıca 'ÖA23-E' kodlu öğretmen adayının 'M Okulunda, 2. sınıf otizmli öğrenci G için hazırladığı 'Hayat Bilgisi' dersi etkinlik örneği sunulmuştur.

Resim 2. Öğretmen Materyalleri

Tablo 4. Öğretmen Adayı Hayat Bilgisi Etkinlik Örneği

Öğretmen Adayı Hayat Bilgisi Etkinlik Örneği**Sınıf Düzeyi:** 1. Sınıf**Destek Verilen Öğrenci Adı:** S

Destek Verilen Öğrencinin Engel Türü: Otizm (Öğrencinin etkileşim sorunları olduğu gözlemlenmiştir. Öğretmenle yapılan görüşmeler sırasında da G'nin etkileşimi başlatma ve sürdürme gibi sosyal ve iletişim becerileri alanında sorunları olduğundan ders etkinliklerine fazla katılım göstermediği ve dikkatinin dağınık olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca G'nin sözlerden çok görselden öğrendiği tespit edildiği için, derse katılımını sağlayabilmek için etkinlikte kavram kartlarından yararlanılmasına karar verilmiştir.)

Araç, Gereç: Eva kartonun üzerine yapıştırılmış taşıt resimleri, 'Taşıtlar' şarkısı.

Ortam: Etkinlik sırasında öğrencinin dikkatini dağıtacak tüm nesnelere kaldırılmış ve sadece ders etkinlikleri sırasında kullanılacak kavram kartlarına dikkat çekilmek istenmiştir.

Süreç: Öğretmen 'Taşıtlar' şarkısının kendi bilgisayarından dinletirken videodaki taşıtlara öğrencilerin dikkatini çeker.

Şarkıya tüm öğrencilerin katılımı sağlamak için tempo tutan öğretmen öğrenciler arasında dolaşırken, kendisi de şarkıya eşlik eder. Daha sonra eva kartona yapıştırılmış taşıt resimlerini çocuklara gösterip 'Çocuklar bu gün sizinle yarışma yapacağız' diyerek, öğrencilerin etkinliğe katılımını sağlamak için, ders etkinliğini oyunlaştırır. Ders yönergesini verirken 'Çocuklar sizlere öncelikle sizin seçtiğiniz her bir taşıtın adını ben söyleyeceğim. Sıra size geldiğinde, sizde masa üstüne koyduğum kartlardaki taşıtın adını söyleyeceksiniz' diyerek, uygulamayı başlatır. Etkinlik sırasında gösterilen kartlarda hangilerinin 'hava, kara, deniz' taşıtları olduğuna da dikkat çekilerek, 'kara' dendiğinde kara taşıtlarının isimlerini 'araba, otobüs, traktör' şeklinde söylemelerini ister. Benzer etkinliği 'hava ya da deniz' dediğinde, masaya çağrılan çocuk 'hangilerinin hava veya hangilerinin deniz taşıtı olduğunu söylediğinde, sınıf arkadaşları öğrenciyi alkışlar. Etkinlikler sırasında öğrenci G'nin dikkatini çekmeye çalışsan, G taşıtların adını öğrenmesi için yarışma ve oyun etkinliklerine onun katılımını sağlamaya çalışır.

Değerlendirme: G'nin önüne kartları konulup yönerge verilip onun söylemesi istendiğinde, öğrencinin taşıtları öğrendiği ve etkinlikler sırasında G'nin eğlendiği çok eğlendiği tespit edilmiştir.

Matematik ders etkinliklerinde ise 'sayıların öğretilmesi, toplama, çıkarma, bölme ve çarpma alıştırmaları, basit problemlerin çözümü, saat ve yön kavramları' gibi konular öğretilirken, özel gereksinimli öğrencinin özellikleri de göz önünde bulunduran öğretmen adayları, 'kavram kartları, kuklalar, oyuncaklar, resimler' gibi araçlardan yararlanmıştır. Ders etkinlikleri sırasında çocuklarla birlikte konuya uygun şarkılar seçen öğretmen adayları, oyunlar, bilmeceler ve bulmacalardan da yararlanarak öğrenme sürecini eğlenceli hale getirmeye çalışmışlardır. Aşağıda öğretmen adaylarının Matematik dersinde kullandıkları materyallerden örnekler seçilmiştir. Matematik dersinin nasıl işlendiği

konusunda bilgilendirici olması için ise ‘ÖA25-K’ kodlu öğretmen adayının zihin engelli öğrenci için hazırladığı etkinlik planı sunulmuştur.

Resim 3. Öğretmen Materyalleri

Tablo 5. Öğretmen Adayı Matematik Ders Etkinlik Örneği

Öğretmen Adayı Matematik Etkinlik Örneği

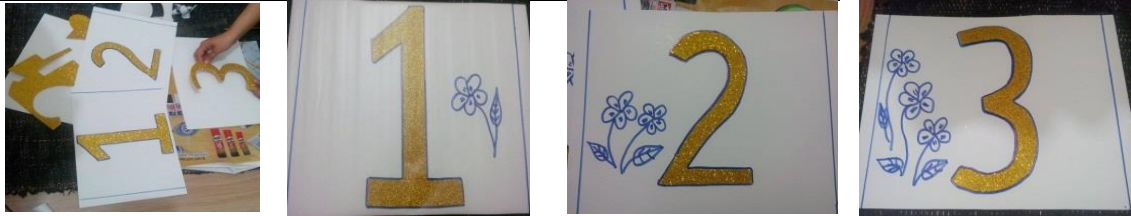
Okul Adı: K Okulu

Sınıf Düzeyi: 1. Sınıf

Engel Türü: Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli (Öğrenci aritmetik becerisine sahip değil. Sayıları birbirine karıştırıyor ve Çabuk unutuyor. Gözlemler sırasında öğrencinin ders etkinliklerine odaklanma ve dikkatini vermede sorunlarının olduğu görülmüştür. Öğrencinin dikkatini çekip, ders etkinliklerine katılımının sağlanabilmesi için dersin eğlenceli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada 8 oturumda öğrenci N’ye 1-5 ritmik sayabilme becerisi kazandırılması hedeflenmiştir.)

Araç-gereçler: Sayma kartonları, öğrencinin sayma işlemi yapabileceği sınıftaki tüm nesnelere, ‘Sağ Elimde Beş Parmak Şarkısı’.

Sayma Kartlarının Hazırlanışı: 25*15 boyutunda kartonlar kesilir, her kartonun üzerine 1-5 arasındaki rakamlar yapıştırılır. Sağlam ve dayanıklı olması için şeffaf kap ile kaplanır.

Süreç: Ders ‘Sağ Elimde Beş Parmak’ şarkısıyla tempo tutularak giriş yapılmıştır. Ders etkinlikleri sırasında kavram kartlarındaki sayıları öğrencinin dikkatini çekilmiş, okuma ve yazma çalışmaları yaptırılmıştır. Ayrıca rakamlar kum havuzunda yazılmış, rakamın çokluğu kadar farklı nesnelere rakamların sayılmıştır. Ders oyunlaştırılırken yönergeler verilerek, sorumluluk bilinci de geliştirilmeye çalışılmıştır. Öğrenciye ‘Şimdi sınıf kitaplığından 2 kırmızı kalem getir ve elinde kaç tane kalem olduğunu sayarak, söyle’ şeklinde yönergeler verilerek, sayma işlemini gerçekleştirmesi ve sonrasında sayıyı tahtaya ve defterine yazması istenmiştir. Ayrıca önceki derslerin tekrarı olarak, öğrencinin önüne 1 ve 2 rakamının yazılı olduğu karton bırakıldığında, öğrencinin ‘1, 2, 3’ yazılı rakamlar olduğu kavram kartlarını bulup, kavram kartını okuduktan sonra, sayma sayıları ipine mandalla asma istenmiştir. (Öğrenciye astığı rakamın kaç olduğu sorulduğunda, öğrencinin cevabı vermesi (sabit bekleme süreli yöntem) beklenmiş, cevap yanlış olduğunda ise eş zamanlı ipucu yöntemi ile öğrenciye bir rakam gösterilerek, tekrar edilmiştir. Rakamları öğretirken ‘havada, sırada’ rakamı yazması istenirken, öğretmen de öğrenciyle birlikte rakamı ‘havada, masada, sırada’ yazarken, öğrenciye eşlik etmiştir. Ödevlendirmeler sırasında ise, öğretmen, bir kağıda, 3 tane kalem, 2 tane yaprak, 1 tane çiçek çizip, öğrenciye yönerge verirken ‘Yarın bana 3 kalem, 2 yaprak ve 1 çiçek getir.’ şeklinde görevler vermiştir.

Değerlendirme: Öğrenciye 1,2, 3 rakam kartları karışık verildiğinde, ‘Haydi bu kartlarla rakam merdiveni yapalım’ denilerek, öğrencinin sayma sırası ile rakamları üst üste dizmesi istenmiştir. Ayrıca oyun etkinliklerinde de öğretmen ‘2 rakamının üzerine zıpla, 1 rakamına zıpla, 3 rakamına zıpla!’ diyerek öğrenciyi oyun içinde değerlendirmiştir.

Öğretmen adaylarının her birinin geliştirdikleri planlar incelendiğinde öğretmen adaylarının uygulama yapacakları sınıflarda öğrencileri gözlemledikten ve sınıf öğretmenleriyle görüşmeler yaptıktan sonra öğrenci gelişim özellikleriyle ilgili verilere dayanarak hazırladıkları planlarda farklı materyaller kullanmaya özen gösterdikleri ve öğrencilerin dikkatini çekecek eğlenceli etkinliklere yer vermeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu bulgular öğretmen adaylarının ders öğretim elemanının belirlediği ölçütlere uygun olarak uygulama öncesi gerekli hazırlıkları tamamladıklarını; planları hazırlayıp, uygularken kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini dikkate aldıklarını; bu yolla yeni bilgiler edinirken, öğretmenlik tecrübesi elde ettikleri ve mesleki niteliklerini geliştirebilme imkanı bulabildiklerini ortaya koymaktadır.

2.5. Öğretmen Adaylarının Uygulama Sırasında Öğretmen Adaylarının Kazandıkları Deneyimler

İkinci temada 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında uygulama okullarına gönderilen 26 öğretmen adayının uygulamalar sırasında ne tür deneyimler edindikleri incelenmiştir. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar incelendiğinde tamamının yapılan bu uygulamanın 'yararlı' olduğuna inandıkları tespit edilmiştir. Uygulamalar sırasında ne tür deneyimler edindikleri konusunda kendilerine sorular sorulduğunda, öğretmen adaylarının düşüncelerini ifade ederken, 'özel gereksinimli öğrenciyle yaptığım bu etkinliklerde görev almaktan keyif aldım/mutlu oldum' şeklinde hislerini de ifade etmeye çalıştıkları görülmüştür. Öğrencilerin dikkatini çekecek görsel araçlar, öğretmen yapımı materyal kullanıldıklarında öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırabildiklerini; öğrenme sürecini de oyunlaştırarak gerçekleştirdiklerinde öğrencinin dikkatini çekebildiklerini ifade ettikleri; kaynaştırma uygulamalarında öğrencinin motive olmasını sağlayabilmek için öğretmenin çaba göstermesi gerektiğine inandıkları; sonuç olarak da kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapıldığı konusunda tecrübeler edindiklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Aşağıda öğretmen adaylarının görüşlerinden aktarılan alıntılar sunulmuştur:

'Etkinlikler sırasında kavramlar kartlarını kullanarak, öğrencilere meslekleri öğrettik. Bilmeceler sorup dikkatlerini çekerken, birlikte şarkılar söyleyerek meslekleri tanıttık. Öğrencilere soru sorup, resimde gösterilen kişinin mesleğinin ne olduğunu ve ne tür işler yaptığını sorarken, eğlenmelerini sağlamaya özen gösterdim. Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerimizin güdülenmeye çok fazla ihtiyacı olduğundan ders etkinliklerine katılımlarını sağlarken, etkinlik boyunca da dikkatlerini çekmeye çalıştım. Etkinlikler sırasında görsel materyal kullandım ve çok işime yaradı. Bence başarılı bir uygulama oldu.' B ve E ile çalışmak benim için fırsattı. Bu fırsatı çok iyi şekilde değerlendirdim.' (ÖA1-K)

'C'nin konuşmasında sorunları var. Telaffuz edemediği kelimeler çok. Sözel derslerde sorunlarının olması, iletişim sorunlarına yol açıyor. Aslında matematik derslerinde başarılı ancak, verilen yönergeyi anlayamadığında sorunlar olabiliyor. Yaptığım ders etkinliği sırasında öğrencinin eğlenmesini sağlamaya özen gösterdim. Çalışmaya başlarken, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin özelliklerini araştırırken, ne tür etkinliklerden hoşlandıklarını öğrendim. Öğrenme güçlüğü olan çocukların dikkatini çekmek için, öğrenmesini kolaylaştıracak renkli materyaller kullanılması gerektiğini öğrendim. Bu tür materyaller öğrencinin öğreneceği konuyu somutlaştırılmasına yarıyor. Ayrıca öğrenciyle nasıl iletişim kurabileceğimi öğrendim bu çalışma ile. Çocuğu motive etmek çok önemli. Dersi oyun oynar gibi, işlememiz gerekiyor. Doğru cevabı bulduklarında 'aferin, tebrikler' gibi samimi dönütler vermemiz, öğrencinin motive olmasını sağladı. Yaptığım bu uygulama, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin özelliklerini daha yakından tanımam açısından yararlı oldu.' (ÖA5-K)

'Yaptığım uygulama ile işitme engelli öğrencim E'nin diğer öğrencilerden esasen farklı olmadığını, ancak derse ilgisinin çekilmesi ve katılımının sağlanması gerektiğini öğrendim. Bunun için geliştirdiğim materyal yararlı oldu. Etkinlikler sırasında öğrenciyle göz temasının sürekli kurulması gerektiğini deneyimledim. Ayrıca öğrencinin duyabileceği ses tonunda konuşmanın önemli olduğunu fark ettim. Etkinlikler sırasında E başarılı oldukça mutlu oldu. onun mutlu olduğunu gördükçe ben de mutlu oldum. Çocukların kullandığım

materyali öğrencilerimin ilgi çekici bulması ve ders etkinliklerine katılım göstermesi beni de heyecanlandırdı. ' (ÖA7-K)

'Yaptığımız uygulamanın hem bize ve hem de öğrencimize faydalı olduğunu düşünüyorum. Öğrenciyle birebir ilgilenilmesi gerekiyor. Öğrenemeyecek kimse yoktur. C ile çalışma yapmaktan dolayı mutluluk duydum. Öğrenciye bir şeyler verebildiğimi gördüm. Bu duygu beni motive etti. ' (ÖA8-K)

'Öğrenciler için farklı ve alternatif çalışmalar yapıldığında öğrenmelerinin kolaylaştığını gözlemledim. Dersi eğlenceli hale getirdiğinizde, oyunla karışık bilgiler verdiğinizde ve öğretimi görsel materyalle desteklediğinizde öğrencilerin öğrenmeleri kolaylaşabiliyor. Ders sırasında oynadığımız çember oyunu öğrencilerin çok hoşuna gitti. Derse olan ilgileri arttı. Öğretmenin ilgili oluşunun öğrenci üzerinde ne kadar etkili olduğunu farkettim. Biraz ilgi ve sabır ile her bir öğrencinin de öğrenebileceğini görmek beni heveslendirdi. Bu çalışma ile üzerine düşüldüğünde, anlamayan öğrencinin olmadığını anladım. Yani anlamayan öğrenci değil, öğretemeyen, uğraşmayan öğretmen var. Çalışmamız başarılı sonuç verdi. Ülkemizde bu tarz çalışmalar yapabilen öğretmenlere ne kadar ihtiyaç olduğunu gösterdi bize.. ' (ÖA13-K)

'Fen bilimleri dersinde dünyanın katmanlarını anlattık. Etkinliklerde materyal yönünden zengin, öğrenmeyi kolaylaştıran somut araçlar kullandığımız için ders etkinliklerine öğrencilerin katılımlarını sağlayabildik. Özellikle iletişim bozukluğu olan öğrencimi derse katabilmek için konuyla ilgili şiir bulup, ona da okuttuk. Bana göre, iletişim bozukluğu olan öğrencilerin rahat bir sınıf ortamına ihtiyaçları var. Öğretmenin onlara olan yaklaşımı çok önemli. Öğrenci heyecanlandırılıp, cesaretlendirilmediğinde, öğrenci kendisini ifade edemeyip, üzülebilmektedir. Çalışmayı uygularken, Ü'yü kırmadan, sınıftan soyutlamadan onunla iletişim kurmaya çalıştık. Öğretmenler hangi türden olursa olsun, sorunları olan öğrencilere yardımcı olmalıdır. Bu çalışmada öğretmenlere düşen sorumlulukları fark etmiş oldum. Yaptığımız bu etkinlik ile iletişim bozukluğu olan öğrencilere nasıl davranacağımızı öğrenmiş olduk. Bu açıdan çalışmanın yararlı olduğunu düşünüyorum. ' (ÖA-17-K)

2.6. Öğretmen Adaylarının Geliştirdikleri Öneriler

Üçüncü temada ise 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında uygulama okullarına gönderilen öğretmen adaylarının geliştirdikleri öneriler değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının açıklamalarına bakıldığında, kaynaştırma uygulamalarının etkililiği için 'aday öğretmenlerin yetiştirilmesi' ve 'sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesi' konularına odaklandıkları anlaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının yetiştirilmesiyle ilgili olarak 'öğretmen adaylarının hem sınıf ve hem de kaynak oda uygulamalarına gönderilmesi, lisans düzeyinde kaynaştırma dersinin uygulamalı olarak işlenmesi' yönünde öneriler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesi kapsamında da ise 'öğrenciye daha iyi bir çevre sunabilmeleri için öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini geliştirecek uygulamalara yer verilmesi' gerektiğine inandıkları anlaşılmıştır. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri önerilere yönelik açıklamalarından örnek alıntılar sunulmuştur.

'Öğretmen adaylarının lisans eğitimleri sırasında hem kaynak oda ve hem de sınıf ortamında bu tür çalışmalar yapmaları gerektiğini düşünüyorum. ' (ÖA1-K)

'Her engel türü ile ilgili daha fazla etkinlik örnekleri sunulması ve uygulamalı çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca Kaynaştırma Eğitimi dersi, tıpkı öğretmenlik uygulaması gibi uygulama okullarında gerçekleştirilirse, çok daha yararlı olabilir. ' (ÖA5-K)

'Öğrenme güçlüğü çeken öğrencim C aslında biraz üzerine gidilmesi halinde diğer arkadaşları gibi öğrenebiliyor. Kaynaştırma öğrencileri için kaynak oda çalışmalarının mutlaka olması gerekir. Tüm öğrencilerin öğrenemediği konular için destek eğitim hizmetlerinden yararlanması etkili oluyor bana göre. Öğretmen adayları da öğrenci özellikleriyle ilgili beceri düzeylerini geliştirebilmek için kaynak oda uygulamalarına staja gönderilebilir. ' (ÖA8-K)

'Her çocuk özeldir. İleride benimde öğrenemeyen, öğrencilerim olacak. Öğretmenlerin özel öğrenciler konusunda sadece bilgi sahibi olması yetmiyor. Onların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için araştırması, öğrenme sürecinde de istekli hale getirmesi gereklidir. Özel öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak için gerçekten çaba gösteren öğretmenler var. Çaba gösteren bu öğretmenlerin neleri yapabildikleri kadar, neleri yapamadıkları konusunda araştırmalar yapılmalı. Sınıf öğretmenlerinin öğrenciye daha iyi bir çevre sunabilmeleri için, mesleki yeterliliklerini geliştirecek çalışmalara sürekli yer verilmeli. Lisans düzeyinde de öğretmen adaylarına bizim bu uygulamada yaptığımız gibi, kaynaştırma uygulamaları yapılması, öğretmen adaylarının kendilerini yetiştirmeleri için yararlı olabilir. (ÖA13-K)

'Öğretmenlerden aldığımız bilgilere göre, öğrencimiz derse katılan bir öğrenci değildi. Yaptığımız etkinliklere bütün öğrenciler gibi, iletişim bozukluğu olan öğrencimizin de derse katılımını sağlayabildik. Öğrenci ayrıca kendisini rahat hissetti. Puzzle çalışması yapmıştık. Puzzle çalışmasındaki parçaları yerleştirirken, öğrencimiz gayet keyifliydi. Kullandığımız renkli kavram kartları öğrencinin dikkatini çekti. Dersi oyunlaştırarak uyguladığımız için, etkinlikleri istekli bir şekilde katıldı. Çocuklar renkli materyal olduğunda dersi dikkatle dinliyorlar. Diğer derslerde gözlemlediğim kadarıyla, öğretmenler özel olarak uğraşıp, öğretmen yapımı materyal geliştirmiyor. Sadece internette aldıkları hazır materyalleri kullanıyorlar. Çocuklar hep aynı videoları izledikleri için, videoları bile ezberlediklerinden öğretmenin sunduğu film bile olsa dikkatini çekmiyor. Bu nedenle öğrencinin ilgisini çeken materyaller kullanarak, oyunlaştırarak gerçekleştirdiğimiz etkinliğin etkileyici olduğunu hissettim. Ben ise dersi anlatan bir öğretmen olarak çok keyif aldım. Hazırladığımız materyallerin ilgisi çekmesi hoşuma gitti. Çok fazla bir şey değil, birkaç renkli kağıt ve kalem kullanılarak geliştirilen materyallerin çocukları mutlu ettiğini görmek beni de çok mutlu etti.' (ÖA15-K)

'Kaynaştırma öğrencilerimizi daha yakından tanıyabilmek için bu tür uygulama okullarına gönderilmemizin yararlı olduğunu gördüğümüzden, öğretmenlik uygulaması kapsamında, özel gereksinimli öğrencilerin olduğu sınıflarda incelemeler yapmamız yararlı olabilir. Ayrıca gözlem amaçlı gittiğimiz okullarda bazı sınıf öğretmenlerinin engelli öğrencilerle ilgili olarak bilgi düzeylerinin (Engelli öğrencilerin özellikleri nelerdir? Nasıl fark edilir? Neler yapılması gerekir vb.) yetersiz olduğunu farkettim. Bu nedenle bizi daha iyi bilgilendirebilmeleri ve bize model olmaları için de uygulama okullarına gittiğimiz öğretmenlerin de kaynaştırma öğrencileri konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olması gerektiğini düşünüyorum.' (ÖA17-K)

'Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciden ziyade ne yazık ki asıl öğretme güçlüğü çeken öğretmenlerimiz var bizim. Öğrencilerimiz E ve B için her ikisinin de öğrenme güçlüğü olan öğrenciler olduğunu söylemişti, hem okul yönetimi hem sınıf öğretmenleri. Ancak ders etkinliğini gerçekleştirdiğimde, yaptığımızda bizzat gördüm ki öğrencilerimizin birinde öğrenme güçlüğü olmadığını, sadece dikkat eksikliği olduğunu gördüm. Bir süre sonra, her iki öğrencimin de öğrenmeye açık olduğunu fark ettim. Gerçekleştirdiğim bu uygulama 4 yıllık üniversite öğrenim hayatım boyunca yaptığım en anlamlı çalışmalarımın biriydi. Bu nedenle kaynaştırma eğitimi dersimizin, uygulamalı olarak işlememiz hepimiz için yararlı oldu. Öğrencilerimiz, evet kaynaştırma öğrencisi olabilirler ancak her çocuk gibi onların tek isteği biraz ilgiydi. Ayrı tutulmak istemiyorlardı. Her iki öğrenciyi de diğer arkadaşlarından ayrı tutmadan, sevildiğini hissettirerek yaklaştım. Tüm arkadaşlarım gibi ben de uygulama geliştirdiğim materyalleri kullandım. Sonradan öğrendiğime göre, öğrencimiz bizim uygulamalar sırasında kullandığımız materyalleri büyük bir özenle odasında saklıyormuş. Hangi öğrenci olursa olsun, sevildiğini hissetmek ve diğer öğrencilerden bir farkının olmadığını görmek istiyor. Bu çalışmada öğretmenin, diğer öğrenciler gibi kaynaştırma öğrencisinin de sınıfın bir üyesi olduğunu hissettirmesinin önemli olduğunu öğrendim. Sanırım bizim gözlem yaptığımız sınıfta öğretmenin de en büyük hatası bu. Öğrenci özelliklerini yeterince iyi bilmediği için, ona yaklaşımı da olumsuz. Bu nedenle kaynaştırma öğrencisi olan tutumlarının değişmesi için öğretmenlere uygulamalı eğitimler verilmeli bence. Belki kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgi

eksiklikleri giderildiğinde öğretmenler, bu öğrencileri benimsemeye daha istekli hale gelebilir'. (ÖA26-K)

5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada kaynaştırma eğitimi dersini alan sınıf öğretmenliği ana bilim dalında 4.sınıfta okuyan öğrenciler için 'Lisans Düzeyinde Uygulamalı Kaynaştırma Eğitimi Modeli' geliştirilerek, denenmiştir. Araştırmada 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında kaynaştırma öğrencilerinin olduğu sınıflarda öğretmenlik uygulamasına gönderilen 'Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği' son sınıf öğrencilerinin edindikleri deneyimleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın alt amaçlarına göre bulgular 'öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sırasında yaptıkları çalışmalar, uygulama sırasında kazandıkları deneyimler ve geliştirdikleri öneriler' olmak üzere üç temada incelenmiştir.

Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilecek uygulama çalışmalarında adaylara tam zamanında ve dikkatli dönüt verilmesi mesleki gelişimleri açısından önemli olduğundan (Sarıçoban, 2008, Eraslan, 2008) bu çalışmada, adalara planların hazırlanması ve uygulanması aşamasında sürekli olarak dönütler verilmiştir. Öğretmen adaylarının hazırlayıp, uyguladıkları planlar incelendiğinde, Türkçe ders etkinliklerinde öğrencilerin, alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirecek etkinlikler hazırlarken 'heces-keskelime-cümle okuma ve yazma, kelime tamamlama ve okuma ve yazma, cümle-paragraf-metin okuma, öykü-masal okuma, okuduğu metindeki soruları cevaplandırma' gibi çalışmalara yer verdikleri anlaşılmıştır. Etkinlikler sırasında ise 'resim, slayt, film, kavram kart gibi' materyaller kullanırken, müzik ve eğlenceli oyunlardan yararlandıkları tespit edilmiştir. Hayat Bilgisi ve Fen Teknoloji ders etkinliklerinde atık malzemeler, oyuncak ve kavram geliştirici kartlarından yararlandıkları, öğrencilerin özelliklerini göz önünde bulundurarak 'taşıklar, gece-gündüz ve mevsimlerin oluşumu, sağlıklı besinler, fen ve doğa olayları' gibi etkinlik planı hazırladıkları, 'müzik-oyun-drama' etkinlikleriyle dersi eğlenceli hale getirmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Matematik ders etkinliklerinde ise 'sayıların öğretilmesi, toplama, çıkarma, bölme ve çarpma alıştırmaları, basit problemlerin çözümü, saat ve yön kavramları' gibi konulara yönelik ders planlarında, 'kavram kartları, kuklalar, oyuncaklar, resimler' gibi araçlardan yararlandıkları, uygulamalar sırasında özel gereksinimli öğrencinin özellikleri de göz önünde bulundukları tespit edilmiştir. Etkinlikleri sırasında konuya uygun şarkılar seçen öğretmen adaylarının, oyun, bulmaceler ve bulmacalardan da yararlanarak öğrenme sürecini eğlenceli hale getirmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu bulgular öğretmen adaylarının ders öğretim elemanının belirlediği ölçütlere uygun olarak uygulama öncesi gerekli hazırlıkları tamamladıklarını; planları hazırlayıp, uygularken kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini dikkate aldıklarını; bu yolla yeni bilgiler edinirken, öğretmenlik tecrübesi elde ettikleri ve mesleki niteliklerini geliştirebilme imkanı bulabildiklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve sırasında yaptıkları çalışmalar yoluyla, kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapıldığıyla ilgili mesleki bilgi ve becerilerini geliştirici çalışmalar yürüttüklerini göstermektedir. Bu nedenle, öğretmen adaylarına hizmet öncesi dönemde uygulamalı eğitimlerin verilmesinin yararlı olabileceği ileri sürülebilir. Sonuçlar hizmet öncesi dönemde teorik derslerin uygulamalı eğitimler yoluyla pekiştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Nitekim Alaz ve Konur (2009), Davran (2006), Gökçe ve Demirhan (2005) da hizmet öncesi dönemde öğretmen adaylarına verilen uygulamalı eğitimin, adalara mesleki yeterliliklerini artırabilme olanağı sunduğunu ileri sürerek aynı görüşü desteklemiştir.

İkinci temada 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında uygulama okullarına gönderilen 26 öğretmen adayının uygulamalar sırasında ne tür deneyimler edindikleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının tamamının uygulamalı eğitimin 'yararlı' olduğuna inandıkları tespit edilmiştir. Uygulamalar sırasında ne tür deneyimler edindikleri konusunda kendilerine sorular sorulduğunda, öğretmen adaylarının düşüncelerini ifade ederken, 'özel gereksinimli öğrenciyle yaptığım bu etkinliklerde görev almaktan keyif aldım/mutlu oldum' şeklinde hislerini de ifade etmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Öğrencilerin dikkatini çekecek görsel araçlar, öğretmen yapımı materyal kullanıldıklarında öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırabildiklerini gördüklerinde mutlu olduklarını, öğrenme sürecini de oyunlaştırarak gerçekleştirdiklerinde öğrencinin dikkatini çekebildiklerini, uygulamalar sırasında gösterdikleri çabaların olumlu sonuçlandığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar kaynaştırma eğitimi kapsamında lisans düzeyinde verilen uygulamalı eğitimin öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine olumlu katkısının olduğunu göstermektedir. Gerçekleştirdikleri uygulamaların sonuçlarıyla ilgili yaptıkları açıklamalara bakıldığında öğretmen adaylarının kaynaştırma öğrencilerine

verilecek uygulamalı eğitim etkinliklerine katılma noktasında da hevesli ve istekli oldukları; uygulama sonrasında ise kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili olumlu tutumlara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Güleriyüz ve Özdemir (2015) ve Kuzu (2011) ise bu araştırmada olduğu gibi öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi konusunda olumlu tutumlara sahip olduğunu tespit etmiştir. Gündoğdu, Coşkun, Abez ve Bay (2010) öğretmen adaylarının kaynaştırma öğrencilerine yönelik etkinliklerde yer almalarının pedagojik becerilerinin gelişimine katkı sağlayabileceğine vurgu yaptıkları araştırmalarında, uygulamalı eğitimler sırasında öğretmen adaylarının kaynaştırma öğrencileri için düzenlenecek etkinliklerde yer almak istediklerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla kaynaştırma uygulamalarına yönelik öğretmen adaylarının olumlu tutumlar geliştirebilmeleri için uygulamalı eğitimler verilmesi önerilebilir.

Üçüncü temada ise 'Kaynaştırma Eğitimi' dersi kapsamında uygulama okullarına gönderilen öğretmen adaylarının geliştirdikleri öneriler değerlendirilmiştir. Öğretmen adayları bu temada kaynaştırma uygulamalarının etkililiği için 'aday öğretmenlerin yetiştirilmesi' ve 'sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesi' olma üzere iki konuya odaklandıkları anlaşılmıştır. Öğretmen adayları hizmet öncesi dönemde 'öğretmen adaylarının hem sınıf ve hem de kaynak oda uygulamalarına gönderilmesi, lisans düzeyinde kaynaştırma dersinin uygulamalı olarak işlenmesi' yönünde öneriler geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesi kapsamında da ise 'öğrenciye daha iyi bir çevre sunabilmeleri için öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini geliştirecek uygulamalara yer verilmesi' gerektiğine inandıkları anlaşılmıştır. Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için, öğretmenlerin sınıflarında tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak uyarlamalar yapmaları, öğretimi bireyselleştirerek tüm öğrencilere eşit öğrenme fırsatları sunmaları gerekmektedir (Akalin ve Sucuoğlu, 2015). Bu nedenle özel gereksinimli öğrencinin olduğu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin mesleki niteliklerin geliştirilmesi ve özellikle sınıf yönetim becerilerinin geliştirilmesi önemlidir (Kargın vd., 2005; Simonsen, Myers ve DeLuca, 2010; Sucuoğlu ve Kargın, 2014). Bu açıdan kaynaştırma öğrencilerinin olduğu sınıflarda sınıf öğretmenlerine hizmet içi eğitim olanaklarının sunulması yanında hizmet öncesinde de öğretmen adaylarına uygulamalı eğitim verilmesi yararlı olabilir. Nitekim bu araştırmada kaynaştırma uygulamalarına katılan öğretmen adayları, kaynaştırma eğitimi dersinin uygulamalı şekilde işlenmesi sonucunda tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak uyarlamalar yaparken özel gereksinimli öğrenci için öğretimi bireyselleştirme ve onlara da diğer öğrenciler gibi öğrenme fırsatları sunmanın ne kadar önemli olduğunu öğrenmişlerdir. Bu bulguya dayanarak, kaynaştırma eğitimi derslerinin uygulamalı olacak şekilde işlenmesi önerilebilir. Bu uygulamalar sırasında da öğretmen adaylarının, kaynaştırma öğrencilerinin olduğu okullara gönderilmesi, kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapıldığını yerinde görmeleri sağlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin de kaynaştırma uygulamaları konusunda neler yaptıkları izlenerek, yetersizlikler tespit edilerek 'özel gereksinimli öğrenci özellikleri, ders etkinlikleri planlanıp, uygularken dikkat edilecek hususlar' gibi konularda öğretmenlere hizmet içi eğitim seminerler verilmesi önerilebilir. Bu tür uygulamalar sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları konusunda yeterlilik düzeylerini artırdığı gibi, kaynaştırma öğrencilerine olan yaklaşımlarını da olumlu yönde değiştirebilir.

Sınıf öğretmenliği programı 4. sınıf düzeyinde verilen kaynaştırma eğitimi dersinde öğretmen adaylarının uygulamalar sırasında yaptıkları hazırlıkların incelendiği ve uygulamalar sırasında mesleki bilgi ve tecrübe anlamında elde ettikleri kazanımların tartışıldığı bu araştırma sonuçlarının, öğretmen eğitiminde yeni modellerin denenmesi ve geliştirilmesi anlamında uygulayıcılar ile araştırmacılara ışık tutacağı düşünülmektedir. Başka araştırmalarda da öğretmen adaylarının mesleki niteliklerini geliştirebilecekleri farklı modeller uygulanıp, bu araştırmada elde edilen bulgularla karşılaştırabilir.

KAYNAKÇA

- ABRAMS, B. J. (2005). Becoming a Therapeutic Teacher for Students with Emotional and Behavioral Disorders. *Teaching Exceptional Children*, 38 (2), 40-45.
- ADA, S. (2000). Sınıf Yönetimini Etkileyen Faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12,1-8.

- AKALIN, S. & SUCUOĞLU, B. (2015). Effects of Classroom Management Intervention Based on Teacher Training and Performance Feedback on Outcomes of Teacher-student Dyads in Inclusive Classrooms. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 15(3), 739-758.
- ALAZ, A. & KONUR, K. (2009), Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine Yönelik Deneyimleri. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- BATU, S. ÇOLAK, A. & ODLUYURT, S. (2013). *Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması* (2. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- BRAUN, V. & CLARKE, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- DANIELS, V. I. (1998). How to Manage Disruptive Behavior in Inclusive Classrooms. *Teaching Exceptional Children*, 30(4), 26-31.
- DAVRAN, E. (2006), İlköğretim Kurumlarındaki Öğretmenlik Uygulamasının Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Yeterliliklerini Kazanmaları Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- DEMİREL, Ö. (2005). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- DİKEN, İ. H. & BATU, E. S. (2010). Kaynaştırmaya Giriş. *İlköğretimde Kaynaştırma* (Editör İbrahim H. Diken). Ankara: Pegem Akademi.
- ERASLAN, A. (2008). Fakülte-okul İşbirliği Programı: Matematik Öğretmeni Adaylarının Okul Uygulama Dersi Üzerine Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 95- 105.
- GAY, L., MILLS, G. & AIRASIAN, P. (2006). *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. New York: Prentice Hall.
- GÜNDOĞDU, K., COŞKUN, S., ABEZ, C. & BAY, E. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Görüşleri ve Beklentileri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, (1-2), 55-67.
- GÖKÇE, E. & DEMİRHAN, C. (2005), Öğretmen Adaylarının ve İlköğretim Okullarında Görev Yapan Uygulama Öğretmenlerinin Öğretmenlik Uygulaması Etkinliklerine İlişkin Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 43-71.
- GÜLERYÜZ, B. & ÖZDEMİR, M. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (3). 53-64.
- GÜNER, N. (2010). *Kaynaştırma Uygulamaları Yapılan Sınıflarda Çalışan Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Bilgi Düzeyleri İle Önleyici Sınıf Yönetimi Eğitim Programı'nın Öğretmenlerin Sınıf Yönetimlerine Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- HRUSCHKA, D. J., SCHWARTZ, D., ST.JOHN, D. C., PICONE-DECARO, E., JENKINS, R.A. & CAREY, J. W. (2004). Reliability in Coding Open-ended Data: Lessons Learned From HIV Behavioral Research. *Field Methods*, 16 (3), 307-331.
- JONES, V. F. & JONES. L. S. (2001). *Comprehensive Classroom Manangement: Creating Communities of Support and Solving Problems*, USA: Allyn and Bacon, Boston.
- KARGIN, T., ACARLAR, F. & SUCUOĞLU, B. (2005). Öğretmen, Yönetici ve Anne Babaların Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 55-76.
- KUNTER, M., BAUMERT, J. & KOLLER, O. (2007). Effective Classroom Management and the Development of Subject-related Interest. *Learning and Instruction*, 17(5), 494-509.

- KUZU, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumları ve Öz Duyarlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- LICHTMAN, M. (2010). *Qualitative Research in Education*. Los Angeles: Sage.
- LOGAN, K. R., BAKEMAN, R. & KEEFE, E.B. (1997). Effects of Instructional Variables on Engaged Behavior of Students with Disabilities in General Education Classrooms. *Exceptional Children*, 63(4), 481-497.
- ÖNCÜL, N. (2003). *Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- McMILLAN, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals for the Consumer*. Newyork: Addison Wesley Longman.
- PATTON MQ. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M Bütün, S, B Demir Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- PUNCH, K. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çev. D Bayrak, H.B. Arslan, Z Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- SARIÇOBAN, A, (2008), *Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Derslerine İlişkin Uygulama Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri*, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 3, 31-55.
- SEAMAN, H. (2000). *Preventing Classroom Dicipline Problems: A Classroom Management Handbok*. USA: The Scarecrow Press.
- SIMONSEN, B., MYERS, D. & DeLUCA, C. (2010). Teaching Teachers to Use Prompts, Opportunities to Respond, and Specific Praise. *Teacher Education and Special Education*, 33(4), 300-318.
- SUCUOĞLU, B. & KARGIN, T. (2014). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları*. (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- ŞENTÜRK, E. (2010). *İlköğretim Okullarında Sınıf İçinde Gözlenen İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Öğretmen Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye.